

Välfärdsteknik som murbräcka mot ensamhet

Välfärdsteknik som murbräcka mot ensamhet

Att vara ofrivilligt ensam är tufft för själen. Men det kan också ge fysiska men. Ofrivillig ensamhet är en minst lika stor riskfaktor för att dö i förtid som rökning och fetma.

Under pandemins första år uppmanades vi att hålla social distans och det befintliga problemet med ensamhet blev akut större. Nu då vi förhoppningsvis är på väg ut ur pandemin behöver vi på allvar ta tag i problemet med hotet som ofrivillig ensamhet är för folkhälsan.

Enligt SCB var fyra procent av befolkningen socialt isolerade innan pandemin. Det är drygt 300 000 personer. Och problemet blir större ju högre upp i åldersgrupperna vi kommer.

Särskilt stor är den ofrivilliga ensamheten bland äldre som har stöd inom äldreomsorgen. 65 procent av de som bor på ett särskilt boende upplever att de ibland eller ofta är ensamma.

Just inom äldreomsorgen finns en stor del av problemet, men också en stor potential till lösningar. Den tekniska utvecklingen har gått fort de senaste åren och nya digitala verktyg finns tillgängliga. Samtidigt utnyttjas de i för låg grad och ojämnt över landet. Här finns stora möjligheter att frigöra tid för vårdens medarbetare att arbeta mer mot ofrivillig ensamhet.

Vi vill i denna rapport ge grundläggande kunskap om hur välfärdstekniken kan användas för att minska den ofrivilliga ensamheten. Samtidigt som vi med skarpa förslag vill uppmana beslutsfattare på alla nivåer att agera – den ofrivilliga ensamheten måste tryckas tillbaka.

Ensamhetskommissionen

April 2022

En rapport om teknikens möjligheter
att minska det växande problemet med
ofrivillig ensamhet

Innehåll

1	FÖRORD	2
2	VAD ÄR VÄLFÄRDSTEKNIK?	6
3	HUR ANVÄNDS VÄLFÄRDSTEKNIK IDAG?	7
3.1	LARM, NATTILLSYN OCH E-TJÄNSTER ÄR DE VANLIGASTE FORMERNA	7
3.2	UTVECKLINGEN ÄR DOCK LÅNGSAM OCH OJÄMLIK	9
3.3	FRAMGÅNGSFAKTORER	10
4	HUR SER FRAMTIDEN UT?	11
4.1	ALLT FLER BLIR ÄLDRE, OCH SVERIGE MÅSTE SATSA PÅ VÄLFÄRDSTEKNIK FÖR ATT HANTERA DET	11
4.2	VÄLFÄRDSTEKNIK MÖJLIGGÖR BÄTTRE LIVSKVALITET TILL SAMMA KOSTNAD	12
4.3	AI OCH ROBOTAR PERSONANPASSAR FRAMTIDENS LÖSNINGAR	14
4.4	SVERIGES MÖJLIGHETER	14
5	HINDER FÖR VÄLFÄRDSTEKNIK	16
6	ENSAMHETSKOMMISSIONENS REKOMMENDATIONER	19
7	KÄLLOR	23

Ensamhetskommisionen är ett politiskt obundet initiativ som jobbar brett mot ofrivillig ensamhet bland äldre i Sverige. Initiativet finansieras av företagen Doro och Careium.

Läs mer på ensamhetskommisionen.se

2. Vad är välfärdsteknik?

Socialstyrelsen definierar generellt välfärdsteknik som “digital teknik som bidrar till ökad livskvalitet för äldre personer och personer med funktionsnedsättning”.

I Kunskapsguiden, den webbplats där Socialstyrelsen samlar kunskapsstödjande produkter med stöd och vägledning för hälso- och sjukvården, är man lite mer specifik och påpekar att det även handlar om att ”bibehålla eller öka trygghet, aktivitet, delaktighet eller självständighet” för dessa målgrupper.

Välfärdsteknik är ett brett begrepp som ibland just därför kan uppfattas som något ogreppbart. I praktiken kan välfärdsteknik handla om:

- Digitala trygghetslarm.
- Natttillsyn av äldre personer via kamera istället för fysiska besök som dels riskerar väcka och förvirra den boende och dels är mer resurskrävande.
- Produkter som påminner personer att ta sin medicin när de själva har svårt att komma ihåg det.
- GPS-larm som skickar ut personens position till en larmcentral så att de lättare kan hittas.
- Olika typer av robotar som hjälper till i vardagen, till exempel automatiska dammsugare, robotiserade sällskapsdjur och terapidjur, eller personliga robotassistenter.
- Artificiell intelligens som bevakar kroppens hälsotillstånd och automatiskt kan upptäcka och larma om fallskador, viktninskning eller bristande hygien.
- Smarta lampor eller säkerhetssystem som till exempel automatiskt låser dörrar eller anpassar ljussättningen vid olika tidpunkter.
- Sensorer, kameror eller andra enheter som gör det möjligt för inte bara personal utan också anhöriga att hålla kontakt eller koll på deras äldre anhöriga.

3. Hur används välfärdsteknik idag?

Välfärdsteknik är ingen ny företeelse och många kommuner använder idag olika typer av välfärdstekniska tjänster. Socialstyrelsen kartlägger på regeringens uppdrag varje år utvecklingen inom e-hälsa och välfärdsteknik i kommunerna. I den senaste årsrapporten (för 2021) konstateras att pandemin både har drivit på och hämmat utvecklingen i vissa avseenden. Å ena sidan behövde en del saker plötsligt ske digitalt, men å andra sidan har planerade projekt satts på paus på grund av den akuta situationen med pandemin.

28 procent av kommunerna i Socialstyrelsens undersökning uppger att de har välfärdsteknik i olika typer av pilotprojekt. Det stämmer väl överens med andra källor som visar att den stora utmaningen i att dra nytta av tekniken är att gå från projekt till breddinförande.

3.1 Larm, nattillsyn och e-tjänster är de vanligaste formerna

Den absolut vanligaste tjänsten inom välfärdsteknik i Sverige idag är trygghetslarm. Runt 200 000 personer har ett trygghetslarm hemma. I 86 procent av kommunerna används denna typ av utrustning för personer som bor i eget boende.

Även digital nattlig tillsyn har relativt bred spridning, 76 procent av kommunerna uppger att de har infört det för äldre i eget boende. Sedan 2020 har antalet nattkameror ökat med hela 43 procent, vilket illustrerar den snabba utvecklingen. Samtidigt som tjänsterna finns i många kommuner är antalet enheter inte så stort, vilket ytterligare pekar på att många kommuner arbetar i pilotprojekt snarare än att de är färdiga och använder tjänsterna fullt ut.

Andra hjälpmedel som finns i många kommuner är passiva larm, sensorer och digitala system för verksamhetsplanering. Här har utvecklingen under pandemin gått fort med större möjlighet för till exempel äldre och anhöriga att kontakta kommuner digitalt eller ansöka om olika former av stöd via nätet. Även videolösningar används i större utsträckning för att äldre ska kunna prata med vårdpersonal, handläggare eller anhöriga. Närmare 80 procent av kommunerna använder den typen av lösningar idag.

95% av brukare som provat
nattkamera är nöjda

(källa: Sveriges kommuner och regioner)

Tabell 25. Andel kommuner som har olika typer av välfärdsteknik i den kommunala hälso- och sjukvården i % 2020 och 2021

Välfärdsteknik	2020	2021
Samordnad individuell planering (SIP) vid andra tillfällen	-	79
Samordnad individuell planering (SIP) med stöd av video inför utskrivning från slutenvård.	-	78
Passiva larm, ex epilepsilarm	60	75
Digitala medicinskåp	-	59
Nyckelfria lås till hemsjukvårdens patienter	64	58
Digital signering av hälso- och sjukvårdsåtgärder, till exempel läkemedelssignering	50	57
Elektroniskt planeringsverktyg för personal	56	51
Digitalt stöd för fysisk träning eller aktivitet	26	33
Läkemedelsfördelare	28	26*
Inkontinenssensor	22	16
Annan medicinteknisk justering (t.ex för monitorering)	4	10
Annat	9	6

*Utöver detta var det 8 kommuner där regionen står för läkemedelsfördelaren

Källa: Socialstyrelsen, E-hälsa och välfärdsteknik i kommunerna 2021

3.2 Utvecklingen är dock långsam och ojämlik

Många kommuner har påbörjat ett arbete med välfärdsteknik, men samtidigt har utvecklingen en lång väg kvar. Större kommuner har som regel kommit längre än små kommuner när det gäller välfärdsteknik, vilket riskerar spåda på den befintliga digitala klyftan och ge olika personer olika förutsättningar att få hjälp beroende på var de råkar bo.

3.3 Framgångsfaktorer

När Socialstyrelsen sammanställer utvecklingen listar de också framgångsfaktorer för implementeringen. Föga förvånande är kompetens en viktig faktor som lyfts fram, från det tekniska perspektivet till det juridiska och upphandling. Man lyfter också organisation och styrande dokument som viktiga faktorer. Att införa välfärdsteknik är ett strukturerat arbete som omsorgsfullt måste planeras. Samverkan är en annan framgångsfaktor. Slutligen är ekonomin viktig, de kommuner som gjort långsiktiga beräkningar kring kostnad kontra vinst har kommit längre.

Fallstudie: Uddevalla digitaliserar för smartare äldreomsorg

Uddevalla är en av många kommuner som arbetar för att ta till vara på välfärdsteknikens möjligheter. 2020 utsågs kommunen till modellkommun av SKR för digitalisering av äldreomsorgen. Arbetet leds av bland annat Christer Franssons som är avdelningschef för socialtjänsten i Uddevalla.

”Otrygghet och brist på självständighet är två av de största problemen för äldre. Som ett hjälpmedel finns välfärdsteknik. Fjärrtillsyn får brukarna att känna sig mer trygga, då de slipper bli väckta mitt i natten och känna olust. Det är mindre integritetskränkande att använda en diskret kamera, än att någon kommer mitt i natten. Det kan också bidra till en känsla av ökad självständighet.”

Även personalen gynnas, förklarar Christer. Bland annat slipper de göra onödiga besök hos de som faktiskt sover, och kan istället fokusera mer på omsorgsbesök hos de som vill eller behöver stöd i någon form.

Både de boende och personalen i Uddevalla ser fördelarna med fjärrtillsynen så pass mycket att kommunen siktar på att minska nattpersonalen med 25% och därmed kunna frigöra resurser för andra uppgifter. Målet för Uddevalla är inte att spara dessa pengar eller minska personalstyrkan, utan att omfördela pengarna till ny service och nya tjänster som istället höjer brukarnas livskvalitet.

En annan framtidssatsning på Uddevallas radar är att se efter de äldre på fler sätt än bara natttillsyn för att kunna upptäcka och förhindra eventuella hälsoproblem tidigt.

”I framtiden kan förhoppningsvis hälsodata inhämtas via sensorer, i ett mer förebyggande perspektiv. Vi behöver inte en bild, utan snarare information om att personen befinner sig i sin säng och mår bra. Utvecklingspotentialen med välfärdsteknik är mycket stor.”

4. Hur ser framtiden ut?

Utvecklingen med att implementera befintlig teknik pågår, men samtidigt fortsätter utvecklingen av tjänster i rasande takt. Regeringen har som ambition att Sverige ska vara bäst i världen på digitalisering inom vård och omsorg år 2025. Om den visionen ska bli verklighet så måste vi bland annat skapa system för både dagens och morgondagens teknik. I detta avsnitt tittar vi på vilka tekniska landvinningar som ligger närmast framför oss.

4.1 Allt fler blir äldre, och Sverige måste satsa på välfärdsteknik för att hantera det

Likt många andra i-länder har Sverige en åldrande befolkning, där äldre personer kommer utgöra en allt större del av befolkningen kommande år och decennier. Inom 10 år kommer andelen svenskar som är 65 år eller äldre att öka med 25 procent. Förutom att allt färre ska försörja allt fler, så ska även allt färre ta hand om allt fler, vilket riskerar skapa en brist på medarbetare i välfärden. Redan idag visar undersökningar att många kommuner har personalbrist inom äldreomsorgen, vilket tyder på att det kommer bli ännu svårare framöver.

Samtidigt visar statistik från Boverket att allt fler äldre bor kvar hemma istället för att flytta till särskilt boende. Därmed blir de äldre med stöd från socialtjänsten mer utspridda geografiskt, och det blir svårare för personalen att övervaka dem och hjälpa dem lika snabbt som på ett särskilt boende. Här är risken stor att växande social isolering inte uppmärksammas i tid.

Välfärdsteknik blir en central del i att lösa dessa utmaningar enligt Myndigheten för Vårdanalys i rapporten ”Innovation efter funktion”, 2020. Tekniken kan både automatisera fler arbetsuppgifter, underlätta vårdpersonalens arbete men framförallt förbättra tillvaron för de äldre.

4.2 Velfärdsteknik möjliggör bättre livskvalitet till

samma kostnad

Med hjälp av velfärdsteknik kan många anställda inom framförallt äldreboenden lägga mindre tid på transporter, administration och andra kringuppgifter och istället lägga mer tid på att ta hand om vårdtagarna. Det handlar inte om att ersätta personalen med tekniken utan att höja kvaliteten och ge ett bättre liv.

Nattillsyn med kameror gör exempelvis att personalen inte behöver åka runt och besöka varje vårdtagare, och slipper dessutom riskera att väcka, skrämma eller förvirra. Istället kan de tillbringa mer tid hos de individer som faktiskt behöver mer hjälp eller sällskap nattetid.

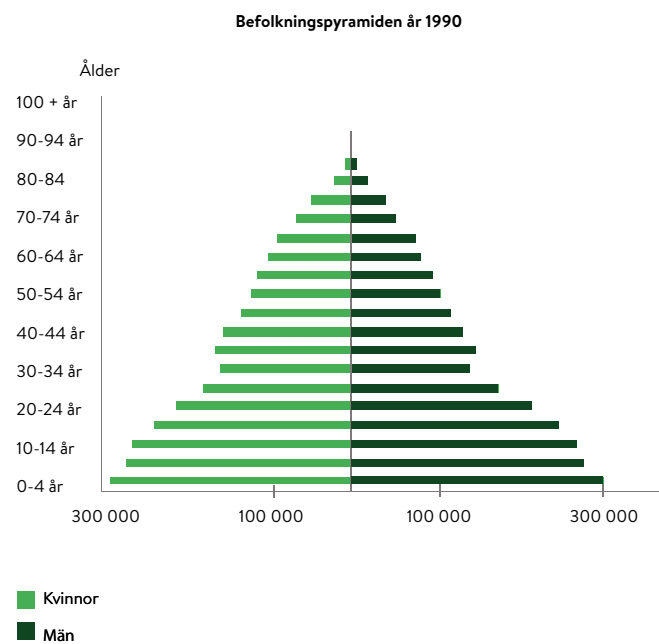
Städ- och hushållsrobotar gör att personalen på äldreboenden kan umgås mer med de boende eller hjälpa dem på olika sätt. Velfärdsteknik frigör med andra ord tid och resurser för den typ av service och värden som endast människor kan skapa. Det gör i sin tur att personalens arbete blir mer meningsfullt.

Samma sak gäller hemtjänsten. De resurser som idag läggs på städhjälp i eget boende kan istället läggas på aktiviteter eller tjänster som förgyller tillvaron. Hemtjänstpersonalens jobb blir också tryggare när de slipper vistas utomhus mitt i natten. Dessutom minskar utsläppen när de inte behöver åka lika mycket bil. Faktum är att en analys från Lunds Tekniska Högskola och velfärdsteknikföretaget Careium visar att nattkameror minskar koldioxidutsläppen med motsvarande en flygresor till Grekland för varje brukare, varje år.

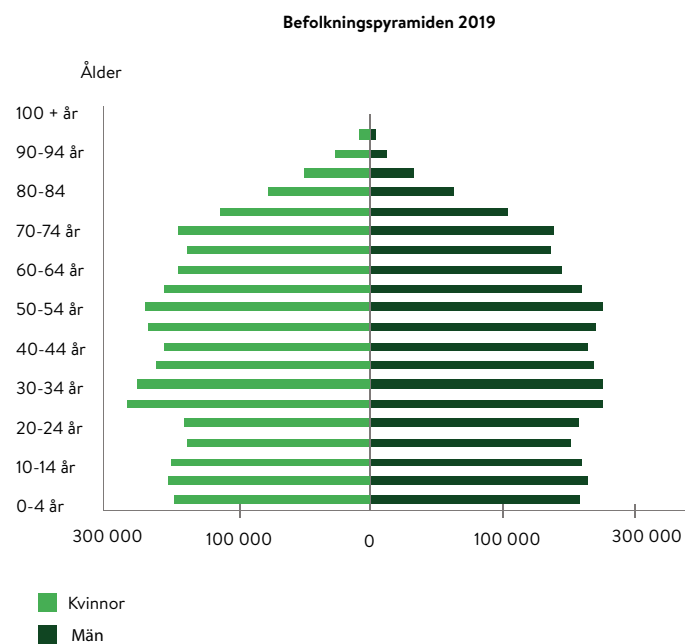
I och med velfärdstekniken skapas helt nya typer av jobb i gränslandet mellan teknik och vård. Dessa jobb kräver förståelse för både den tekniska och mänskliga aspekten, eftersom den typ av velfärdsteknik som ska användas direkt av vårdtagarna själva måste ta hänsyn till funktionsvariationer och ofta också lägre IT-vana.

Antalet 80-plussare i Sverige
kommer öka med 50% inom 10 år

(källa: Boverket/SCB)

Sveriges befolkningspyramid har gått från att bestå av mestadels unga personer till mestadels äldre som måste tas om hand av de yngre.

4.3 Tekniken personanpassar framtidens lösningar

Dagens välfärdsteknik är relativt grundläggande, men inom en relativt snar framtid väntas välfärdsteknik som samlar in data och använder den till att fatta beslut på egen hand eller aktivt hjälpa brukaren. På så vis kan tekniken fungera på egen hand och anpassa sig automatiskt till olika personer och situationer.

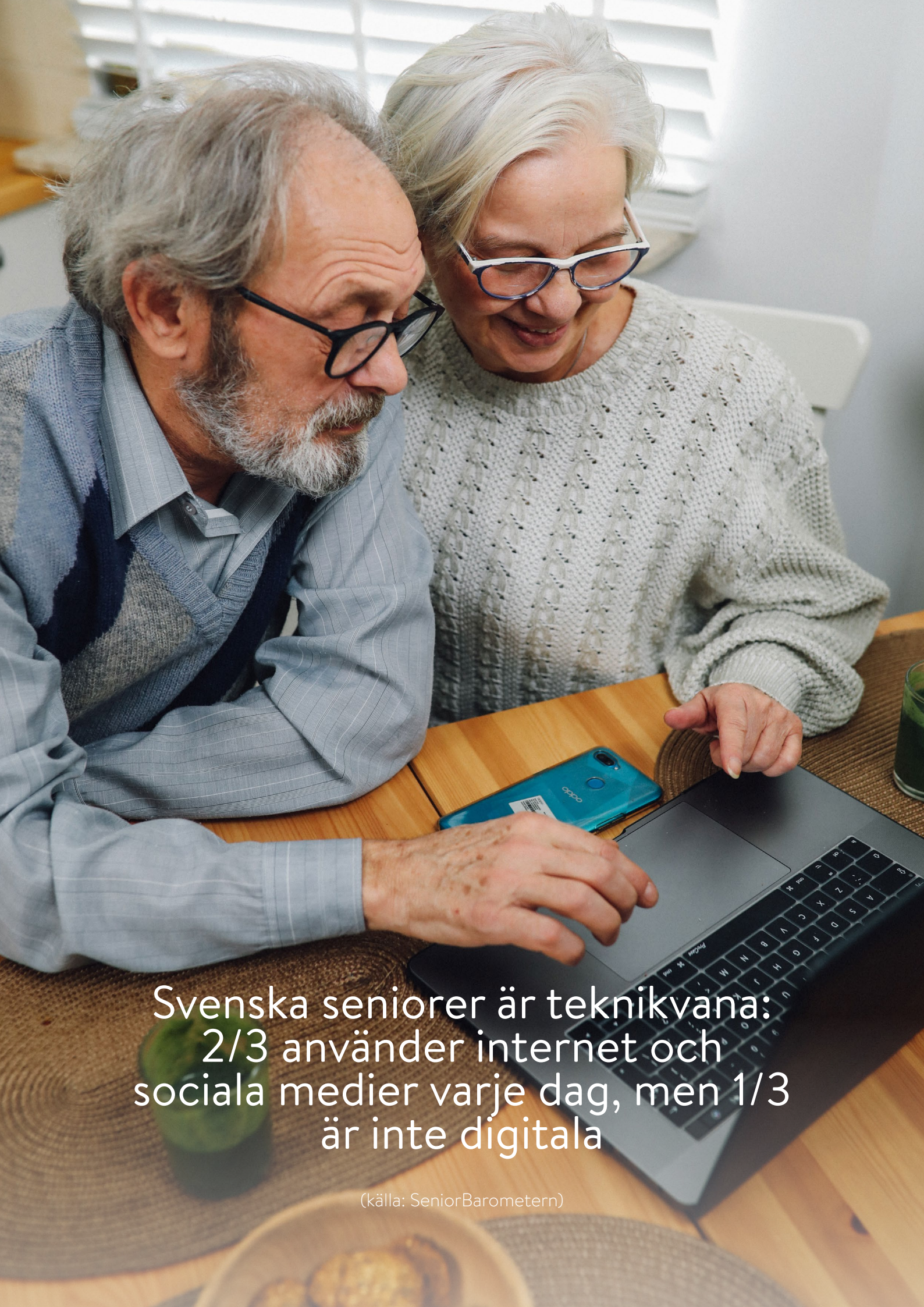
Ett exempel som redan idag testas skarpt är sensorer i armband eller i olika delar av hemmet som känner av personens rörelser och beteenden. Sensorer kan upptäcka avvikande beteenden och larma personal, exempelvis om personen inte har gjort rörelser som tyder på att man ätit tillräckligt många gånger under dagen, eller vid onormala tider. Den kan också känna av toalettbesök genom personens rörelser och kroppshållning, och om antalet besök ökar kraftigt kan det vara tecken på till exempel urinvägsinfektion eller magproblem. Vidare kan sensorer känna av om personen ligger på golvet på grund av exempelvis ett fall. Sensorer har i vissa pilottester minskat antalet sjukhusbesök med 80 procent, eftersom många problem upptäcks tidigt, och sensorerna kan ibland även räkna ut vad som har hänt och hur pass allvarligt det är.

Ett annat exempel är personliga robotar som testas på flera olika håll i världen. Dessa kan hjälpa till med mycket: hushållsarbete, underhålla, leda sociala aktiviteter för flera personer, ge emotionellt stöd, hålla sällskap, påminna om bra vanor såsom motion eller måltider, hjälpa till med på- och avklädning eller hygien, göra det möjligt för personal och anhöriga att kommunicera med vårdtagaren. De kan även röra sig i hemmet och hålla koll på den boende och söka upp denne om hen inte är nåbar eller har gått vilse. Vissa robotar kan även styras på distans av personal och utföra mer avancerade sysslor utan att personalen fysiskt måste åka till platsen. Den stora styrkan med robotar är att de kan ge brukaren en större självständighet, vilket är ett av de vanligaste önskemålen bland äldre personer enligt flera undersökningar.

För både robotar och sensorer är det viktigt att datan som samlas in hanteras säkert och inte lagras mer än nödvändigt. Det är också viktigt att de testas och anpassas för olika personer med olika livsstilar, etnicitet och bakgrund så att de inte bara fungerar på vissa samhällsgrupper med vissa vanor eller utseenden.

4.4 Sveriges möjligheter

Sverige har stora ambitioner och goda förutsättningar när det kommer till välfärdsteknik, och regeringen och SKR har som ambition att bli bäst i världen på detta år 2025. Som en del i det publicerade regeringen år 2020 en utredning om hur man kan underlätta införandet av välfärdsteknik. Syftet var dels att öka tryggheten hos användarna, och dels stärka deras självständighet och livskvalitet. Utredningen konstaterade bland annat att välfärdstekniken kräver nya regleringar, inte minst kring samtycke hos äldre och funktionsnedsatta, samt ny kompetens hos de anställda som ska sköta tekniken.

An elderly couple is sitting at a wooden table, looking at a laptop. The man, on the left, has grey hair and a beard, wearing glasses and a blue sweater over a light blue shirt. The woman, on the right, has short grey hair and is wearing glasses and a white cable-knit sweater. They are both smiling and looking at the laptop screen. A blue smartphone is on the table next to the laptop. A glass of green juice is visible on the right side of the table. The background shows a window with white blinds.

Svenska seniorer är teknikvana:
2/3 använder internet och
sociala medier varje dag, men 1/3
är inte digitala

(källa: SeniorBarometern)

5. Hinder för välfärdsteknik

De tekniska lösningarna finns, men ändå har inte välfärdstekniken blivit den självklara del i äldreomsorgen som skulle kunna förväntas. Sverige har den uttalade ambitionen att vara ”bäst i världen på att ta till vara på digitaliseringens möjligheter”. Här finns uppenbart ett område där möjligheterna är större än vad som just nu utnyttjas. Så vad är anledningen?

I utredningen Framtidens teknik i omsorgens tjänst (SoU 2020:14) konstateras att det finns sex huvudsakliga hinder och osäkerheter som hämmar en bredare användning av välfärdsteknik.

1. Osäkerhet kring de juridiska förutsättningarna att tillhandahålla välfärdsteknik till dem med nedsatt beslutsförmåga.
2. Bristande digital infrastruktur, både i fråga om den tekniska infrastrukturen och när det gäller digitalt informationsutbyte.
3. Bristande kompetens i fråga om digitalisering och välfärdsteknik i alla yrkesgrupper inom äldreomsorgen.
4. Bristande samverkan och samordning mellan huvudmän men också mellan stat, region och kommun.
5. Bristande nationell styrning – statliga myndigheters uppdrag överlappar och styrningen upplevs ibland som motsägelsefull.
6. Fragmenterad kunskapsbildning inom äldreomsorgen.

Utredningen lyfter också att utvecklingen går mycket snabbt och kräver därför att aktörer är snabbfotade och öppna för nya tekniker och möjligheter.

Enligt Socialstyrelsen är den interna organisationen i framför allt kommunerna den stora bromsklossen för implementering av välfärdsteknik. Många av de tekniska lösningarna finns på marknaden men de kräver ofta nya typer av rutiner och organisationer. Brist på kompetens, framför allt på ledningsnivå, lyfts i kartläggningen som ett stort hinder. Till det kommer även ekonomin där många kommuner står inför svåra ekonomiska avvägningar. Flera kommuner lyfter också svag uppkoppling och dålig täckning som anledningar till att det inte går vidare.

Som ett exempel på svårigheten kring säker hantering av personuppgifter, konstaterar Socialstyrelsen att endast 15 procent av kommunerna har säkrat samtliga digitala system där personuppgifter behandlas. Även om den juridiska aspekten säkras så kan många känna en otrygghet på grund av missuppfattningar eller brist på information. Det finns med andra ord en pedagogisk trygghetsaspekt som också måste tas hänsyn till, där brukare och deras anhöriga får tydlig och lättförståelig information om hur tekniken fungerar och uppgifter lagras.

Endast 15 procent av kommunerna har
säkrat samtliga digitala system där
personuppgifter behandlas.

A photograph of a young evergreen tree, possibly a spruce or fir, in a forest. The tree is in sharp focus, showing its dark green needles and thin branches. The background is a soft-focus forest with many circular bokeh light spots, suggesting sunlight filtering through the trees. The overall mood is serene and natural.

Sverige har den uttalade ambitionen att vara
”bäst i världen på att ta till vara på digitalise-
ringens möjligheter” år 2025.

6. Rekommendationer

Ofrivillig ensamhet går inte att förbjuda genom lagstiftning, men det finns mycket det politiska systemet kan göra för att minska problemet och dess konsekvenser.

Allt fler blir allt äldre i Sverige. Det är självklart något positivt. Men det betyder också att behoven av äldreomsorg – på boende eller i det egna hemmet – kommer att öka under kommande år. Med tanke på att problemet med ofrivillig ensamhet är större bland äldre som har stöd av socialtjänsten är det viktigt att kommunerna hittar bra former för att upptäcka och motverka detta. Att optimera användandet av nya tekniska lösningar är en del i det. Det handlar inte om att ersätta personalen med tekniken utan att höja kvaliteten och ge ett bättre liv.

Att motverka ofrivillig ensamhet är viktigt både för att ingen ska behöva sakna gemenskap, men också för att hindra att ensamheten leder till fysiska sjukdomar, Att investera i åtgärder som minskar ensamheten är att förhindra kostnader i vård och lidande längre fram och det vinner alla på.

Ensamhetskommisionen rekommenderar följande förändringar:

Att motverka ensamhet bör vara en uppgift för äldreomsorgen

Att motverka social isolering bland invånarna är en uppgift för kommunerna, men trots det upplevs det inte som kärnverksamhet. Idag är det socialtjänstlagen som styr äldreomsorgen. Där nämns i en bisats att äldre ska få möjlighet att "vid behov bryta oönskad isolering". I utredningen "Hållbar socialtjänst" finns flera förslag som stärker äldreomsorgen. De bör finnas med när regeringen nu bereder ett förslag till ny socialtjänstlag.

Samtidigt har en utredare fått regeringens uppdrag att föreslå en särskild äldreomsorgslag. När nya bestämmelser tas fram måste rätten att inte vara ofrivilligt ensam uppvärderas. Att säkerställa att äldre inte är socialt isolerade måste skrivas in som en av äldreomsorgens kärnuppgifter. Det skulle också öka motivationen för huvudmännen att utforska de nya tekniska lösningar som finns tillgängliga.

Översyn av hemtjänsten

Det behövs en översyn av hemtjänsten. Många äldre bor kvar hemma med stöd från äldreomsorgen via hemtjänsten. Här finns både en möjlighet att upptäcka riskgrupper för ofrivillig ensamhet, men också menar vi en skyldighet att använda denna dagliga kontakt till att ge gemenskap. Rätt till social tid bör ingå i hemtjänstens kärnuppdrag. Just inom hemtjänsten finns flera uppgifter som kan utföras med välfärdsteknik (exempelvis nattlig tillsyn) och därmed frigöra tid i hemtjänsten till besök som också fyller en social funktion.

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys har ett uppdrag från regeringen att utreda hur arbetsuppgifterna kan differentieras i hemtjänsten. Det ska redovisas under våren 2023. Här är det viktigt att tänka in det tekniska perspektivet, vilket också står i uppdraget. Denna utredning bör snabbspåras så att den kan implementeras skyndsamt.

Samtidigt bör en utredning som ser över hemtjänsten som helhet tillsättas efter att den nya äldreomsorgslagen är antagen.

Behandla sjukdomen, vänta inte på symptomet

Tekniken bidrar med möjligheter att med insatser skjuta upp eller helt neutralisera ett kommande vårdbehov. Ett exempel är mobila trygghetslarm. Ett mobilt trygghetslarm som gör att de dagliga promenaderna kan fortsätta ett år till kan göra stor skillnad för kostnaden för vården på sikt. Här måste beslutsfattare vara bättre på att räkna hälsoekonomiskt och långsiktigt. En del i behovsbedömningen inom hemtjänsten bör vara åtgärder som minskar risken för ofrivillig ensamhet.

Nationella riktlinjer och lagstöd

För att välfärdstekniken ska kunna utnyttjas bredare behövs mer nationellt stöd. Möjligheten att få ta del av teknikens möjligheter och därmed kunna minska risken att bli ofrivilligt ensam ska inte avgöras av var i landet du bor. I regeringens utredning om välfärdsteknik föreslås ett antal förtydliganden i lagstiftningen kring beslutsfattande och integritet. Inte minst integriteten är en viktig aspekt där brukare och anhöriga måste kunna känna sig helt trygga i deras personliga sfär. Utredningen föreslår också ett nationellt kunskapscenter för utvecklingen av framtidens äldreomsorg. Denna utredning är remissbehandlad och väntar på Socialdepartementet. Ensamhetskommisionen menar att det är av stor vikt att frågan kommer vidare och att nödvändiga lagändringar sker snarast.

Statliga stimulansmedel

Det är viktigt, inte minst för jämlikheten över landet, att staten går in med ekonomiska medel som främjar användandet av välfärdsteknik. De stimulansmedel som idag finns bör förlängas och ges längre tidsramar så kommuner kan använda dem för att planera bortom enstaka projekt och istället gå för permanent implementering i verksamheten.

Kompetensförsörjning nationellt ansvar

När ny teknik ska implementeras brett i äldreomsorgen behövs kompetensutveckling. Tekniken skapar nya möjligheter till både mer tid till det som ofta motiverar medarbetare i omsorgen, men öppnar också dörrar för ny typ av kompetens att kunna bidra i omsorgen. Rekryteringsbehovet är stort under kommande år.

Givet möjligheterna att snabbt göra stor skillnad genom användande av mer teknik samt rekryteringsbehovet är det rimligt att staten tar ett ansvar för kompetensutvecklingen, exempelvis via Myndigheten för yrkeshögskolan. Detta föreslås i utredningen om välfärdsteknik, och Ensamhetskommisionen tillstyrker det förslaget.

Ge medarbetarna större mandat

Medarbetarna är vårdens allra viktigaste resurs. Samtidigt är det många som upplever att detaljstyrning och minutscheman hindrar dem från att göra jobbet på ett sätt som skulle öka kvaliteten och förbättra arbetsmiljön. Medarbetarnas bristande inflytande över sin arbetssituation är också ett hinder för teknikutveckling. En viktig förändring är därför att arbeta mer med delegerat ansvar för verksamhetsutveckling. Det skulle stärka professionen men också skapa större arbetsglädje och kreativitet. Här kan lokala stimulansmedel vara en bra morot för att premiера engagemang och skapa utrymme för förändring.

Policy mot ofrivillig ensamhet

Varje kommun bör ta fram och arbeta efter en policy mot ofrivillig ensamhet.

Idag finns inget krav på att äldreomsorgen, särskilda boenden eller hemtjänst, ska ha en policy för att motverka ensamhet. Många arbetar med frågan ändå, men en policy gör att man måste ta fram en strategi, säkerställa att kompetensen finns och följa upp arbetet. Det är därför det när äldreomsorg upphandlas ställs krav på allt från miljöpolicyer till policyer för textil och tvätt. Vi anser att all äldreomsorg i Sverige ska ha en policy för hur de ska arbeta med att upptäcka och förebygga ofrivillig ensamhet. Här blir olika tekniska hjälpmedel en viktig del. Vi uppmanar kommunpolitiker att genast påbörja arbetet med att införa detta, både i egna verksamheter och som krav i kommande upphandlingar.

Här kan Socialstyrelsen ges i uppdrag att ta fram exempel på hur policyn kan utformas för att ge stöd till huvudmännen. I nästa steg bör också Socialstyrelsen utvärdera hur väl arbetet fungerar och dela insikter kring best practice.

Sparad tid måste bli social tid

Ofrivillig ensamhet är ett växande och allvarligt hot mot folkhälsan. Det behövs en stor investering i åtgärder som minskar och förebygger dessa risker. Ett sätt att relativt snabbt frigöra personella resurser i äldreomsorgen för åtgärder som minskar ensamhet är att dra mer nytta av teknikens möjligheter.

Det allra viktigaste förslaget från Ensamhetskommisionen kopplat till ökat användande av välfärdsteknik är att det måste ses som en helhet. Den tid som frigörs genom den nya teknikens möjligheter måste oavkortat gå till social tid för den som har äldreomsorg. Om en kommun genom en digital nattlig övervakning sparar in 30 minuter på fysiska besök hos en sovande boende ska den tiden investeras i ett besök när personen är vaken. Det får inte ses som en ren besparing i tid och personal. Besparingen är möjligheten att minska risken för ofrivillig ensamhet.

Källor

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2021-5-7384.pdf> >

<https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/e-halsa/valfardsteknik/> >

<https://goteborg.se/wps/portal/enhetssida/senior-goteborg/valfardsteknik> >

<https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/arbetsmetoder-och-perspektiv/valfardsteknik/om-valfardsteknik/> >

<https://skr.se/skr/integrationsocialomsorg/socialomsorg/digitaliseringinomsocialtjansten/kompetenscentervalfardsteknik.34196.html> >

<https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningsframskrivningar/befolkningsframskrivningar/pong/statistiknyhet/sveriges-framtida-befolkning-20182070/> >

<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/bostadsmarknad/olika-grupper/aldre> >

<https://healthtechmagazine.net/article/2021/12/3-senior-care-tech-trends-watch-2022> >

<https://www.vardanalys.se/rapporter/innovation-efter-funktion/> >

<https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/arbetsmetoder-och-perspektiv/valfardsteknik/om-valfardsteknik/> >

<https://www.theguardian.com/us-news/2021/jun/03/elder-care-artificial-intelligence-software> >

<https://www.forbes.com/sites/forbesbusinesscouncil/2021/08/10/how-smart-technology-could-revolutionize-the-senior-living-industry/?sh=3dbdc1321d13> >

<https://www.nature.com/articles/d41586-022-00072-z> >

<https://www.boverket.se/sv/kommunernas-bostadsforsorjning/underlag-for-bostadsforsorjningen/demografisk-utveckling/befolkningspyramider/> >

<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/ost/manga-vill-bli-overvakade-under-natten> >

<https://web.archive.org/web/20210414113359/https://skr.se/skr/tjanster/larandeexempel/allalarandeexempel/nattkameransomgerokadtrygghet.51094.html> >

<https://web.archive.org/web/20210414113359/https://skr.se/skr/tjanster/larandeexempel/allalarandeexempel/nattkameransomgerokadtrygghet.51094.html> >

<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/bostadsmarknad/olika-grupper/aldre/> >

<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/smaland/personalbrist-inom-aldreomsorgen-i-smaland-och-oland-laget-ar-besvarligt> >

https://www.careium.com/globalassets/_careium/documents/whitepapers/sv/okad-trygghet--integritet-med-fjarrtillsyn.pdf >

<https://www.regeringen.se/4b0fb5/contentassets/bf52f7b4298f4eda9dbce8ef5f05e862/overenskommelse-om-aldreomsorg-2022.pdf> >

<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2020/03/sou-202014/> >

Ensamhetskommisionens ledamöter

Amelia Adamo

Ingmar Skoog

Lars Stjernkvist

Eva Eriksson

Carl-Johan Zetterberg
Boudrie

Jörgen Nilsson

Läs mer på ensamhetskommisionen.se